

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 42 Volume: 9 Issue: 42

Şubat 2016 February 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ROMANYA'NIN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİ VE OSMANLI DEVLETİ'NE ETKİLERİ*

ROMANIA'S ENTRY IN TO THE FIRST WORLD WAR AND THE EFFECTS ON THE OTTOMAN EMPIRE

Nurten ÇETİN**

Öz

I. Dünya Savaşı (1914-1918) üçlü İtilaf ve üçlü İttifak devletleri arasında cereyan eden bir savaştır. Romanya I. Dünya Savaşı başladığında savaşın tarafsız devletlerinden birisiydi. Bu devlet gerek stratejik konumu gerekse sahip olduğu zengin ekonomik kaynaklarıyla hangi tarafta yer alırsa o tarafa fayda sağlayabilecek bir devlettir. Diğer taraftan Romanya'nın bağımsızlığını kazandığı tarihten itibaren gerçekleştirmek istediği bazı hedefleri vardı. Savaş, Romanya için bu hedefe ulaşma yolunda bir fırsat olabilirdi. Dolayısıyla Romanya, savaşa İtilaf safında girdiği 1916 yılının yaz aylarına kadar her iki blokla da görüşmelerini sürdürdü. Savaşın İtilaf devletleri lehinde seyrettiği 28 Ağustos 1916'da savaşa katıldı. Romanya'nın İttifak devletleri olan Avusturya-Macaristan ve Almanya'ya savaş açması bu iki devletin müttefiki olan Osmanlı Devleti'ni de bu duruma kayıtsız bırakmadı. Osmanlı Devleti de Romanya'ya savaş ilan etti ve Türk askerleri Romanya Cephesi'ne sevk edildi. Her iki ülkenin savaşan devletler haline gelmesi iki ülke arasındaki askeri, siyasi ve ekonomik münasebetleri etkiledi.

Bu çalışmada üçlü İtilaf ve üçlü İttifak devletlerinin Romanya'yı kendi saflarında savaşa sokma çabaları, Romanya'nın takip ettiği dış politika ve bunun Osmanlı Devleti üzerine etkileri ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: I. Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti, Romanya, İtilaf Devletleri, İttifak Devletleri.

Abstract

Romania was one of the detached states when the First World War had started. This state had a strategic position that it can contribute to any of the two sides when it take place with its rich economical sources. On the other hand, Romania had some goals since it had gain independence. This war could be a chance to reach those goals. So Romania continued its meetings with both sides until it decided to take place on the Allies side in the 1916 summer. It joined the war while the advantages were with the Allied powers in 1916 August 28th. The Ottoman Empire couldn't be unconcerned with the situation that Romania had begun a war against its allies Austro-Hungary and Germany. So the Ottoman State declared war against Romania and sent its soldiers to the Romanian battlefield. They became warring countries and this affected their military, political and economical relations.

In this paper, the efforts of the triple Alliance Forces and the triple Central forces to pull Romania on their sides, Romania's foreign policy and its effects on Ottoman State will be shown.

Keywords: First World War, Ottoman State, Romania, the Central Powers, the Allied Powers.

GİRİŞ

Romanya, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın Ruslar tarafından kazanılmasına katkı sağlayan ve bu savaş sonrasında imzalanan Berlin Antlaşması ile bağımsızlığını kazanan Balkan devletlerinden biridir. Berlin Antlaşması, Balkanlara yeni sınır düzenlemeleri getirmekteydi. Fakat bu yeni düzen Balkanlar'daki birçok devlet tarafından kabul görmedi. Besarabya'nın Rus egemenliği altına girmesi Romanya cephesinde olumsuz karşılarken, Rusya bu durumu telafi etmek için Kuzey Dobruca'yı Romanya'ya bıraktı. Ancak Bulgaristan da bu topraklarda hâkimiyet kurmak istiyordu. Rus baskısı sonucu Romanya, Güney Dobruca'daki topraklarının bir kısmını da Bulgaristan'a vermek zorunda kaldı¹. Bu gelişmeler bundan

* Bu çalışma, İzmir Valiliği, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu, Ege Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi ve Kâtip Çelebi Üniversitesi'nin katkıları ile İzmir'de 12-15 Kasım 2015 tarihleri arasında düzenlenen "Uluslararası I. Dünya Savaşı Sempozyumu (Türk-Rus Penceresi)"nda sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

** Yrd. Doç. Dr. Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

¹Misha Gelenny, *Balkanlar 1804-1999, Milliyetçilik, Savaş ve Büyük Güçler* (Çev. Mehmet Harmancı), Sabah Kitapları, İstanbul 2001, s. 136-139.

sonraki tarihlerde Romanya'nın Rusya'ya güveninin tam olmasını engelleyecekti². Nitekim bu devletin Rusya'ya duyduğu güvensizlik 1882'de üçlü ittifaka girmesi ile sonuçlandı. Bunu, 1883 tarihli ittifak antlaşması izledi³. Romanya bu ittifak antlaşmasına Balkan Savaşları'na kadar riayet etti. Ancak I. Balkan Savaşı sonrasında Balkanlara getirilen sınır düzenlemelerinden memnun kalmadı ve Güney Dobruca'da hâkimiyet kurmak isteğini açıkladı⁴. II. Balkan Savaşı, Romanya'nın bu bağlamda harekete geçmesi için bir fırsat oldu. Romanya, II. Balkan Savaşı'nda Yunanistan ve Sırbistan ile Bulgaristan'a savaş açtı. Böylece, 1883 ittifakını da önemsemediğini göstermiş oldu⁵. Romanya, II. Balkan Savaşı sonrasında imzalanan Bükreş Antlaşması (10 Ağustos 1913) ile Bulgaristan'dan Silistre, Tutrakan ve Güney Dobruca'yı aldı⁶. Romanya'nın hedefi "*Büyük Romanya*" devletini kurmaktır. Güney Dobruca'yı alarak bu hedefini gerçekleştirme yolunda önemli bir adım atmış oluyordu⁷. Romanya'nın hedefine ulaşması ya Avusturya-Macaristan'ın hâkimiyeti altındaki Transilvanya'yı alması ya da Rusya'nın egemenliği altındaki Besarabya'yı almasına bağlıydı⁸. I. Dünya Savaşı'nın başlaması Romanya'yı bu hususta bir karar vermeye götürecektir önemli bir başlangıç oldu.

1. ROMANYA'NIN SAVAŞ ÖNCESİ DİPLOMATİK GİRİŞİMLERİ VE SAVAŞA GİRİŞİ

I. Dünya Savaşı başladığında Romanya tarafsızlığını ilan etti. 1 Ekim 1914'te Rusya ile tarafsızlığını bu devlet lehine kullanacağına dair bir antlaşma imzaladı. 23 Eylül'de İtalya'yla da bir gizli antlaşma yapmıştı⁹. Romanya, her iki blok içinde son derece önemli bir stratejik konuma sahipti. Avusturya-Rusya cephesinin güneyinde bulunuyordu. Almanya ve Avusturya-Macaristan, Osmanlı Devleti'ne silah nakliyatını Romanya üzerinden yapmaktaydı¹⁰. Romanya ordusunun güçlü olduğuna inanılmaktaydı. Ayrıca bu ülke, zengin petrol ve buğday kaynaklarına sahipti. Dolayısıyla her iki blok ile de pazarlık yapabilecek imkânları vardı¹¹.

Savaş döneminde Romanya'nın savaşa hangi blokta katılması konusunda Romen siyasi çevreleri ve kamuoyunda farklı görüşler savunulmaktaydı. Öncelikle Romen Başbakanı Ion Bratianu ve Kral I. Carol arasındaki görüş ayrılığını belirtmek gerekir. Köken olarak Alman olan Kral,¹² İttifak devletlerine meyilli iken, Başbakan, İtilaf devletlerine sempati duymaktaydı¹³. Bu da Romanya'nın savaşa girişini geciktiren nedenlerdendi. Romen halkı ve politikacıları ise ağırlıklı olarak Avusturya-Macaristan'ın egemenliğindeki Romenlerin yaşadığı vilayetlerin Romanya'ya ilhakını istemekteydiler. Avusturya-Macaristan sınırları içerisinde Bukovina'da 250 bin, Macaristan'ın egemenliğindeki Transilvanya, Banat, Crişana ve Maramureş'te yaklaşık 2.500, Rus hâkimiyeti altındaki Besarabya'da yaklaşık 1 milyon, Bulgaristan, Sırbistan ve Makedonya'da ise 500.000 Romen yaşıyordu. Romanya'nın büyük bir devletin desteği olmadan soydaşlarına yardım etmesi oldukça zordu¹⁴. Bratianu hükümetine muhalif basın, eleştirilerini doğrudan doğruya Bratianu'ya yöneltmekteydi. Bratianu'yu savaşa girmeyerek Romanya için birçok avantajı kaçırmakla itham ediyorlardı¹⁵.

I. Carol, 1914 Ekim'inde vefat edince yerine İtilaf devletlerine sempati duyan Kral Ferdinand tahta çıktı¹⁶. Bu değişim Almanya ve Avusturya-Macaristan'ın Bükreş'teki nüfuzunu azalttı. Romanya'nın dış politikası bundan sonra Bratianu tarafından kontrol edildi¹⁷. Bratianu, İtilaf devletleriyle birçok müzakerede bulunacaktır¹⁸.

1914 Ekim'inde Almanya'nın Romanya Ateşemiliteri'nin verdiği bilgilere göre; Romanya, tamamen Rus taraftarıydı. Topraklarından Osmanlı cephanesinin geçmesine izin vermiyordu. Bunun nedeni olarak Ateşemiliter şöyle diyordu: "*Onlar bizim dostumuzdur. Biz Transilvanya'ya yürüse idik, Türkiye bize ilan-ı harp*

²Gelenn E. Torrey, Romania In The First World War: The Years of Engagement, 1916-1918, *The International History Review*, Vol. 14, Nu.3, 1992, p. 462.

³Erkan Cevizliler-Ali Servet Öncü, "Romanya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndan Çekilişi ve Bükreş Barış Antlaşması", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Yıl:7, Sayı:14, Trabzon 2013, s. 101-102.

⁴Gelenny, a.g.e., s. 214.

⁵Pierre Renouvin, *Birinci Dünya Savaşı (1914-1918)*, (Çev. Adnan Cemgil), ty. s. 148-149.

⁶Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1994, s. 443.

⁷Nuray Bozboru, "Geçmişten Günümüze Romen-Macar İlişkileri ve Transilvanya'nın Otonomisi Meselesi", *Karadeniz Araştırmaları*, Sayı: 15, 2007, s. 14.

⁸Gelenny, a.g.e.,s. 285.

⁹Uçarol, a.g.e., s. 499. İtalya, savaşa Romanya ile İtilaf Bloku'nda girdiklerinde bu bloktan fazla ödünler alınabileceğini düşünmekteydi. Nitekim İtalya savaşa Çanakkale ve Galiçya'da İtilaf devletlerinin durumlarının iyi olmadığı bir sırada savaşa İtilaf Bloku'nda katılırken Romanya tarafsızlığını korudu. Bkz. Ian F. W. Beckett, *The Great War, Great Britain in 2007*, s. 107.

¹⁰Uçarol, a.g.e., s. 499.

¹¹Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi 20. Yüzyıl, C. 2*, (Çev. Zehra Savan-Hatice Uğur), Küre Yayınları, İstanbul 2009, s. 126.

¹²Bozboru, a.g.m., s. 14

¹³Beckett, a.g.e., s. 108.

¹⁴Cezar Ciorteanu, Politico-Territorial Projects Concerning Bukovina And The Romanian-Polish Border In The Context Of Diplomatic Negotiations During And After World War I (1914-1918), http://atlas.usv.ro/www/codru_net/CC20/1/border.pdf, s. 119.

¹⁵V. N. Vinogradov, "Romania In The First War: The Years Of Neutrality, 1914-1916", *The International History Review*, Vol. 14, No.3 (Aug., 1992), s. 452.

¹⁶Beckett, a.g.e., s. 108.

¹⁷Vinogradov, a.g.m., s. 452.

¹⁸Renouvin, a.g.e., s. 292.

edecekti. Onun için onlara cephane geçiririz, size geçirmeyiz". Romanyalılar, Transilvanya'yı istiyorlar, şimdilik Baserabya'yı istemiyorlar. Transilvanya'nın ele geçirilmesi Romenler için milli mefkûre olmuştu. Gazeteler sürekli Rus zaferlerini, Almanların felaketlerini ve Osmanlı'da ihtilaller olduğunu, örneğin Edirne'de ihtilal çıktığını ve askerlerin ayaklandığını yazıyorlardı"¹⁹.

Diğer taraftan İtilaf devletleri cephelede galibiyet elde ettikleri günlerde Romanya'nın kendi yanlarında savaşa katılması konusunda isteksizdiler²⁰. Ancak savaşın gidişatı değiştikçe Romanya'nın önemi artmaktaydı. Romanya üzerindeki tüm etkilere karşın uzun süre tarafsızlığını korudu²¹. Bir taraftan diplomatik yollarla ittifaklar kurarken, diğer taraftan da savaş hazırlıkları yapmaktaydı. 1914 yılında ordusunun mevcudu 5.749 subay, 1.111 sivil memur, 1.440 harbiye öğrencisi, 124.389 er, 28.585 yük hayvanı, 808 top ve 570 mitralyözden ibaret idi. Tahminen Romanya'nın savaş zamanında silah altına alabileceği asker sayısı 600 /700 bin kişiye ulaşıyordu. Romanya bundan başka 1.320 tonluk Nelizabete adlı bir kruvazörle 30 parça gemiden oluşan küçük bir donanmaya da sahipti. Bütün donanması toplam 6004 tonilodan oluşmaktaydı. Toplarının sayısı ise 101 parçaydı. Donanmanın toplam mürettebatı 147 subay, mühendis ve makinist ile 98 sivil memur, 75 talebe, 2562 ere ulaşmaktaydı²². Romanya'nın savaş hazırlıkları ilerleyen yıllarda devam etti. 1915 yılına gelindiğinde İtalya, Fransa ve ABD'den çok sayıda silah ve savaş malzemesi sipariş etti. Selanik üzerinden nakledilen bu malzemelerin tamamının Romanya'ya ulaşması ile ordusu savaşa hazır hale gelebilecekti. Ayrıca talim gerekçesiyle çok sayıda askeri silah altına almaktaydı²³.

Her iki blok ile de temaslarına devam eden Romanya, 20 Aralık 1915'te Almanya ve Avusturya ile bu ülkelere 50 bin vagon buğday satacağına dair bir antlaşma imzaladı. 20 Ocak 1916'da imzalanan antlaşma ile de İngiltere ile 80 bin vagonluk buğday satışı konusunda mutabakata varıldı. İngilizlerin amacı, buğdayların Alman ve Avusturyalılar tarafından satın alınmasını engellemektir²⁴.

Romanya, her iki blokla temaslarını sürdürmekle beraber Almanya'da Romanya'nın İtilaf devletlerine kaydığı düşüncesi ağır basmaktaydı. Nitekim Enver Paşa'nın emriyle 1915 yılının Mart ayında Avusturya ve Almanya karargâhlarını ziyaret eden Golç Paşa, Romanya'da İttifak devletlerine karşı büyük bir çekingenliğin egemen olduğunu belirtmekteydi. Paşa, Bükreş'te Kral ile Çanakkale hakkında bir saate yakın görüşmüştü. Kral, oldukça heyecanlı tavırlar sergilemişti. Sürekli kamuoyunu ileri sürmekte, tarafsızlığı sağlamaktan başka ellerinden bir şey gelmeyeceğini söylemekteydi. Paşa, Bratianu ile de Çanakkale hakkında görüşmüştü. Konuşma Osmanlı Devleti'nin savaş ihtiyacı olan savaş malzemelerinin Romanya'dan geçirilmesine gelince; Bratianu nakliyatı Bulgarların ihbar ettiklerini, söyleyerek bu hususta hiç bir müdahalelerinin olmadığını belirtmişti. Bu görüşmelerden sonra Golç Paşa'da uyanan kanı, "Romenlerin samimi" olmadıklarıydı²⁵.

Romanya'nın İngilizlerle yaptığı 20 Ocak 1916 tarihli ticaret antlaşması Almanya tarafından olumsuz karşılandı. 5 Şubat 1916'da Bükreş'teki Alman elçisi, Bratianu'ya Almanların savaş boyunca yaptıkları taarruzların en şiddetlisi için hazırlandıklarını bildirdi. Nitekim kısa bir sonra Almanlar, Verdun saldırılarını başlattı. 18-20 Şubat 1916'da Alman vekillerinden Erzberger, İstanbul ve Sofya'dan dönüşünde Kral Ferdinand ile yaklaşık iki saat süren bir görüşme yaptı. Bu görüşmede Kral, Almanya'nın ve Avusturya'nın Romanya'ya karşı takip ettikleri siyasetten duyduğu memnuniyetsizliği dile getirdi. Erzberger'in Almanlar, Ukrayna'da ilerlerse Romanya'nın takip edeceği siyaseti sorması üzerine "bu konuda bir şey söyleyemeyeceğini ancak merkezi devletlerin orduları Besarabya'ya girip oranın yönetimini Romanya'ya vermek isterlerse bunun kabul edilebileceğini" söyledi. Erzberger'den kısa bir süre sonra Rus askeri ateşesi Albay Tatarinof, Bükreş'e geldi. İki devletin askeri temsilcileri arasında yapılan görüşmelerde Romanyalılar Transilvanya'da hâkimiyet kurmak için bütün Romen ordusunu o bölgede toplamak istediklerini söyledi. Ülkelerine diğer taraflardan gelebilecek bir saldırıya karşı da Dobruca ve Tuna boylarına Rus ordularının sevk edilmesinde ısrar ettiler. Romanya'nın bu talepleri gerçekleştirildiği takdirde, Romen askerlerinin büyük bir istekle savaşıacaklarını öne sürdüler. Ancak Rusya, Romanya'nın bu şartlarını kabul etmedi ve iki ülke arasındaki ilişkiler durgunlaştı²⁶.

Diğer taraftan Verdun'da Almanlar karşısında ağır saldırılara maruz kalan Fransa, Romanya'nın bir an önce kendi saflarında savaşa katılmasını istiyordu. Çar'a bir telgraf çeken Fransa Başbakanı Puankare, Romanya'nın taleplerini destekledi ve Fransa'nın iki ülke arasında arabuluculuk yapmak istediğini bildirdi fakat Rusya bunu kabul etmedi.

¹⁹ Murat Bardakçı, *Hafız Hakkı Paşa'nın Sarıkamış Günlüğü*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014, s. 36-37.

²⁰Beckett, a.g.e., s. 109.

²¹Jelavich, a.g.e., s. 126.

²²İkdam, 29 Ağustos 1916, nr. 7021, s. 1.

²³BOA., HR.SYS., 2353/4.

²⁴Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi, 1914-1918 Genel Savaşı*, C. III, TTK Basımevi, Ankara 1997, s. 541.

²⁵Golç Paşa'nın *Hatıratı*, (Çev. Salih Mayakuşu), Askeri Matbaa, İstanbul 1932, s. 17.

²⁶Bayur, a.g.e., s. 541-542.

Bu gelişmeler yaşanırken Romanya, Nisan ayında Almanya ile buğday satışına ilişkin 140 bin vagonluk yeni bir antlaşma imzaladı. Mevcut durum Rusya ve Fransa'da bu devletin İttifak Blokuna kaydığı şüphesini oluşturdu. Bu şüpheyi ortadan kaldırmak isteyen Bratianu, tek amaçlarının İttifak devletlerinde, kendilerinin İtilaf devletlerine kaydığı düşüncesine mahal vermemek olduğunu, zamanı gelince bu devletlere savaş açacaklarını söyleyerek bu endişeyi gidermeye çalıştı²⁷.

Görüldüğü gibi Romanya, savaşın ikinci yılında dahi ticari münasebetlerini kullanmak ve ikili siyaset takip etmek suretiyle her iki tarafı da dengede tutmaya çalışıyordu. Haziran ayında Rus orduları Avusturya'ya karşı başarılar kazandığında da Romanya tarafsızlığını sürdürdü. Ancak gelişmeler Romanya'nın bu savaşta daha fazla tarafsız kalamayacağını işaretini vermekteydi. 29 Haziran 1916'da Fransız Elçisi Blondel, Bratianu'ya İtilaf devletlerinin savaş planları gereğince Almanya ve Avusturya'ya karşı genel bir saldırının başladığını bildirdi ve Romanya'nın kendi yanlarında savaşa katılmasını istedi. Bu durumun ehemmiyetinin farkında olan Bratianu, kırk sekiz saatlik bir süre talep etti. Akabinde Romanya'nın hangi şartlar altında bir savaşa girebileceğini açıkladı. Buna göre;

1. İtalya, cephane yüklü bir treni Romanya sınırına göndermiş olacaktı. İtalya'nın mühimmat yardımı kesintisiz bir şekilde devam edecek ve günde üç yüz ton olacaktı,
2. İtilaf devletleri o sırada savaşa devam ediyor olacaktı,
3. Rusya ordusu Galıçya ve Bukovina'da en azından o tarihteki statükosunu koruyacaktı,
4. İtilaf devletleri bir Bulgar saldırısına karşı Romanya'nın korunacağı teminatını vereceklerdi²⁸.

Romanya, İtilaf devletlerinin her birinden ayrı birtakım teminatlar almak istiyordu. Fransa da, 30 Haziran'da Bükreş'e bir telgraf çekti ve Romanya'nın şimdi kendi yanlarında savaşa katılmasının önemini belirtti. Eğer böyle bir şey şimdi olmayacaksa bundan sonra da böyle bir ittifakın zaten mümkün olamayacağını açıkladı²⁹.

Rusya, Romanya'nın ittifak şartlarını ağır buldu. Bu çerçevede İttifak devletleri ile Romanya görüşmeleri Ağustos ortasına kadar devam etti. Romanya'nın talepleri arasında, barış antlaşması yapılırken büyük bir devlet sayılması ve müttefikleriyle eşit haklara sahip olması da vardı. Rusya, Romanya'nın savaş sırasında ancak kendi orduları ile ele geçirebildiği topraklar üzerinde hâkimiyet kurabileceği görüşünü savunuyordu³⁰. Rus Çarı da aynen Fransa'nın yaptığı gibi, Bratianu'ya bir telgraf gönderdi ve Romanya'nın kendi yanlarında savaşa girmesi için zamanın uygun olduğunu, bu zaman geçtikten sonra Romanya'nın harekete geçmesinin kendileri için artık bir şey ifade etmeyeceğini beyan etti³¹.

Romanya, İtilaf devletleri ile savaşa onların yanında hangi şartlar ile gireceği hususunda müzakerelere devam ederken, İttifak devletleri ile de ticaretini sürdürdü. İttifak devletleri, Romanya'nın yeni mahsulâtını tamamen satın almak için Bratianu kabinesiyle görüşmekteydiler. Romanya Kralı, Almanya elçisi ile görüşmesinde Romanya'nın siyaseti hakkında kesin güvence veriyor ve "*Düvel-i merkeziyenin yeni muzafferiyetler ile sulhün in'ikadını tesri edeceklerinden emin olduğunu ve Romanya toprağını bir sahne-i harbe çevirmek mesuliyetinden kaçındığını*" söylüyordu³².

Bu dönemde Romen kamuoyu da son derece hareketliydi. İtilaf devletleri taraftarları ile Romanya'nın bu savaşta tarafsız kalmasını isteyenler arasında bir mücadele vardı. 1916 Temmuz ayına gelindiğinde Bükreş'teki amele sınıfı İtilaf devletleri aleyhinde tezahüratlarda bulunuyorlardı. Hükümetin bütün engellemelerine rağmen protestocular tepkilerini ortaya koymaktaydılar. Nitekim göstericiler Rus Elçiliği önünde yaptıkları büyük gösterilerde, Bratianu kabinesini düşüreceklerini de dillendiriyorlardı. Rus taraftarları da mitingler ve gösteriler yapmaya devam etmekteydiler³³.

Romanya Sosyal Demokrat Fırka'sı savaş aleyhindeydi. Yaptığı bir toplantıda fırka adına söz alan bir hatip savaş karşıtlığını şu sözleriyle ortaya koymaktaydı: "*Birçok mahzurlarından sarf-ı nazar bizim harbe iştirakimiz gayet büyük bir mantıksızlık teşkil eder. Çünkü Romanya'nın ümitleri bugün evvelki ümitlerden daha iyi değildir. Ve gösterilen teminat-ı mukaddema vaad edilen teminattan daha metin değildir. Rus taarruzu yalnız bir maksad-ı siyasiyye matuftur. Bu suretle Romanya işgal edilmek isteniliyor. Bundan başka İngilizlerle Fransızlar dahi icra ettikleri taarruzlarla büyük bir muvaffakiyet elde ettiklerini iddia edemezler. Fakat tarafeyn muhasımından birine buğday vermiş ve diğeri ile bir ittifak akd etmiş olan Brankov harp arzu etmektedir. Amele ve burjuvazi sınıfının yegâne vazifesi memleketi harbe sürüklemek için sarf edilen mesaiye bütün kuvvetleriyle karşı gelmektir...*"³⁴.

Kamuoyunun İtilaf devletleri tarafında savaşa girilmesi yönünde baskın olduğu bu dönemde Almanya, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan da Romanya ile bir savaş olması durumunda ne yapacakları

²⁷ Bayur, a.g.e., s. 542-543.

²⁸ Bayur, a.g.e., s. 544.

²⁹ V.N. Vinogradov, a.g.m., s. 459.

³⁰ Bayur, a.g.e., s. 544-545.

³¹ Tasvir-i Efkâr, 16 Temmuz 1916, nr. 1805, s. 2.

³² Tasvir-i Efkâr, 10 Temmuz 1916 nr. 1799, s. 1.

³³ Tasvir-i Efkâr, 11 Temmuz 1916, nr.1800, s. 2.

³⁴ Tercüman-ı Hakikat, 22 Ağustos 1916, nr. 12698, s. 2.

hususunda birtakım kararlar aldılar. 28 Temmuz'da İttifak devletleri orduları Genelkurmay başkanları bir konferans düzenlediler. Konferansta alınan kararların 2. maddesinde "*Romanya İtilaf devletlerine katıldığı takdirde; Bulgaristan ve Avusturya-Macaristan'ın istilasını engellemek, savaşı Romanya içlerine götürmek ve bunları gerçekleştirmek için de nasıl bir taarruz planı uygulanması gerektiği*" hükme bağlandı. Enver Paşa'nın da hazır bulunduğu bir başka konferansta ise, Osmanlı ordularının da muhtemel bir Romen seferine katılması kararı alındı ve Enver Paşa iki fırka göndereceğini taahhüt etti³⁵.

Ağustos ayında Rusya, hem politik hem de askerî açıdan oldukça zor durumdaydı. Sazanof'un istifası bunun açık bir deliliydi. Rusya en son ve donanımlı askerlerini toplayarak genel bir taarruza geçmişti³⁶. Fransız ve Rus saldırıları devam ederken Romanya'nın savaşa girmesi gerekiyordu. Bu nedenle Fransa Başbakanı Puankere, 5 Ağustos'ta Romanya ile yapılan görüşmelerde bu devlete zorluk çıkarmamasını Çar'a bildirdi. Çar, 8 Ağustos'ta verdiği cevapta, hazırlanmış olan antlaşmayı imzalaması için Bratianu'ya yolladıklarını fakat onun sürekli yeni isteklerde bulunduğunu söyledi³⁷.

1916 yılında cephelelerde yaşanan gelişmeler çıkarları hem Sırbistan hem de Rusya ile çatışmasına rağmen Romanya'yı İtilaf devletlerine bir adım daha yaklaştırdı. Rusya'nın Brusilov zaferi³⁸ Romanya'yı İtilaf Bloku'nda savaşa iten önemli bir nedendi. Rusların bu zaferi Almanları da etkilemişti. Almanlar, Verdun'da zor durumda kalmışlardı³⁹.

Bütün Bukovina ve Galiciya'nın büyük bir bölümünün Rusların eline geçmesi Romanya'da büyük bir heyecan yarattı⁴⁰. Romanya, askerlik konusundaki görüşmeleri hem Rusya hem de Fransa ile yürütüyordu. Fransa, Romanya'nın Selanik ordusunun yapacağı saldırı ile bağıntılı olarak güneyden Bulgaristan'a karşı saldırıya geçmesini istiyordu. Romanya bu fırsatı değerlendirdi. Kendisinin de Transilvanya'dan saldırıya geçmek istediğini, fakat muhtemel bir Bulgar saldırısına karşı Rusların Dobruca'ya 200 bin kişilik bir kuvvet göndermesini ileri sürdü ki bu rakam daha sonra 50 bine indirildi. Fransa da Romanya'nın doğrudan Bulgaristan'a karşı harekete geçmesi isteğinden vazgeçtiği gibi Selanik ordusuna bir saldırı ile kendisini destekleyeceğini belirtti. Romanya, Transilvanya'daki Avusturya-Macaristan topraklarını, Bukovina'yı ve Banat'ı ilhak edebilecekti. Ancak İtilaf devletleri bu toprakların doğrudan doğruya Romanya ordusunca işgal edilmesini talep etmeleri üzerine koşulsuz bir teminat isteyen Bratianu, bunu kabul etmedi. Netice itibarıyla 17 Ağustos 1916'da İtilaf devletleri ile Romanya arasında Romanya'nın isteğine uygun bir antlaşma imzalandı. Bu süreçten bilgi sahibi olan Almanya ve Avusturya-Macaristan, Romanya'nın tarafsız kalması için bu devlete toprak vermek gibi herhangi bir girişimde bulunmadılar. Aksine, Avusturya-Macaristan elçisi Kont Czernin, Bratianu'yu "*Öldüğü sanılan arslan, bir pençe atarsa, Romanya'yı da Sırbistan'ın akıbetine uğratar*" sözleriyle tehdit etti. Fakat bu tehdit "*Büyük Romanya*" idealini gerçekleştirme yolunda savaşın başlangıcından beri her iki blok ile de temaslarını sürdüren Romanya'yı İtilaf devletleri yanında savaşa girmekten alıkoyamadı⁴¹. Romanya, tarafsız kalırsa Avusturya ve Rusya'nın olası bir antlaşma yapması durumunda büyük Romanya idealini gerçekleştirme imkânını tamamen kaybedebilirdi⁴².

17 Ağustos 1916 tarihli askerî antlaşmaya göre; Romanya 28 Ağustos'ta Avusturya-Macaristan'a savaş açacak, buna mukabil Selanik'teki İngiliz ve Fransız ordusu üç gün önce Bulgarlara karşı saldırıya geçecekti⁴³. Bu teminatı alan Bratianu, 28 Ağustos 1916'da Avusturya-Macaristan'a savaş açtı, böylece Romanya'nın 1914'ten beri sürdürdüğü tarafsızlık politikası sona erdi.

Romanya'nın, savaş ilanı notasında savaş gerekçeleri şöyle açıklanmaktaydı: Almanya, Avusturya ve İtalya arasında yapılan ittifak, hükümetlerin de onayladığı gibi koruma ve savunmaya yönelikti. Bu antlaşmanın esası müttefik ülkeleri harice karşı korumak, bundan önce var olan antlaşmalar ile ortaya çıkan durumu teyit etmektir. Romanya, barış siyaseti çerçevesinde bu ittifaka girmiş, Balkanlarda barışın devamını sağlamak hususunda çalışmaktan bir an olsun geri durmamıştı. I. Balkan Savaşı mevcut statükoyu bozduğundan Romanya'yı yeni bir siyaset takip etmeye sevk etmişti. Romanya'nın müdahalesi barışı hızlandırmış ve dengeyi sağlamıştı. Buna karşılık Romanya ancak bir sınır düzenlemesi ile yetinmişti ki bu da Romanya için Berlin Antlaşması'nda kendi menfaati aleyhindeki haksızlığın telafisiydi. Romanya bu amacı takip etmek arzusundayken, Viyana'dan beklediği muameleyi görmeyince hayal kırıklığına uğradı. I. Dünya Savaşı'nın ilanında Romanya, savaşa katılmamıştı. 1915 senesinin ilkbaharında İtalya, Avusturya'ya savaş açmıştı. Bu nedenle artık üçlü ittifak geçerliliğini yitirmişti. Böylece Romanya'yı bu ittifaka bağlamış

³⁵Alman Orduları Erkân-ı Harbiye Reisi Feld Mareşal Fon Hindenburg'un Hatıratı, Hayatım, İstanbul 1341, s. 113-114.

³⁶İkdam, 22 Ağustos 1916, nr. 7014, s. 1.

³⁷Bayur, a.g.e., s. 546.

³⁸Rusların bu saldırıda Avusturya-Macaristan ölü, yaralı ve esir olmak üzere 1.5 milyon askerini kaybederken 25.000 kilometre kare de toprak kaybına uğradı. Bkz. V.N. Vinogradov, a.g.m., s. 458.

³⁹Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi, Birinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı (1908-1918)*, IX. Cilt, TTK, Ankara 1996, s. 481.

⁴⁰Renouvin, a.g.e., s. 292.

⁴¹Renouvin, a.g.e., s. 292-293.

⁴²Beckett, a.g.e., s. 109.

⁴³Bayur, a.g.e., s. 546.

olan asıl neden ortadan kalkmıştı. Artık birlikte hareket ederek eski ittifaklarla sağlanmış olan siyasi ve hukuki durumu idame ettirmeye yönelik devletler arasındaki uyum ve ahenk yerini eski düzeni baştan başa yıkmak için silaha sarılmış yeni devletlere bırakmıştı.

Bu yeni durum Romenlerin milli gayelerine karşı önemli bir tehdit oluşturacak nitelikteydi. Sırbistan'a savaş açan Avusturya-Macaristan toprak ele geçirme amacının olmadığına dair Romanya'ya teminat vermiş, Romanya'da bu teminat karşısında tarafsızlığını ilan etmişti. Fakat Macaristan verdiği teminatı uygulamamıştı. Romanya, 1883 tarihli ittifaka girerken Avusturya-Macaristan sınırları içerisinde yaşayan Ulahlar ile olan münasebetlerini dikkate almıştı. Üç büyük devletin ittifakının, dostluğunun kendi dâhili durumu için değerli olduğunu düşünmüştü. Gerçekten de ülkülerini milli esaslar üzerine kurmuş olan İtalya ve Almanya, bu esasın önemini çok iyi bilirlerdi. Avusturya, Romanya ile dostane münasebetler yürütmeyi, Romen tebaasını rahat yaşatmayı ve ortak sınırların korunmasını taahhüt etmişti. Zira, Avusturya-Macaristan tebaası olan Ulahların bu devletin idaresinden duydukları rahatsızlık haberlerinin, Romanya dâhilinde nasıl bir etki yaratacağını Avusturya-Macaristan idrak edebilirdi. Romanya üçlü ittifaka dâhil olurken bu yönden yanılmıştı.

Otuz seneden beri imparatorluk dâhilinde yaşayan Ulahlara memnuniyet bahşedecek bir dâhili ıslahat uygulanmamıştı. Ulahlar, diğer tebaaya nispetle aşağı mevkide kalmaya mahkûm olmuşlardı. Avusturya-Macaristan'ın Romen vatandaşlarına layık gördüğü bütün bu davranışlar iki devlet arasında öyle bir kin ve nefret oluşturmuştu ki, bunun telafisi ve yatıştırılması Romanya'ya zorluklar çıkartıyordu. Giderilmesi ise büyük fedakârlıklar gerektiriyordu. Savaşın başlangıcında Romanya hiç olmaz ise Avusturya'nın Ulahlar hakkında yapılan haksızlıklara son vermek gereğini duyacağını, bu şekilde kendisiyle mevcut dostluk ilişkilerini koruyacağını ümit etmişti. İki senelik savaş sırasında Romanya tarafsızlığını korurken, Avusturya'nın ıslahat yapılmasına karşı olduğunu ve Ulahları dış saldırılara karşı korumaktan aciz olduğunu anlamıştı. Hemen bütün Avrupa devletlerinin katıldığı bu savaşta bu devletleri oluşturan çeşitli milletlerin gelecekteki varlıkları ve milletlerinin genişlemesi tartışılacaktı. Romanya, öncelikle savaşın sonlanmasını hızlandırmak ve kendi menfaatini sağlamak gereğini hissederek, kendi "*vahdet-i milliyesine*" daha uygun bir şekilde kefil olan devletler tarafında mecburen savaşa katılmış ve Avusturya-Macaristan'a savaş açmıştı⁴⁴.

Romanya'nın savaşa girişi her iki blokta da bu devletin savaşın gidişatını nasıl etkileyeceği yönünde bazı soru işaretleri oluşturdu⁴⁵. Romanya'nın savaşa girmesiyle Balkanlarda yeni bir cephe açılmış olup bu durum İtilaf devletleri cephesinde ittifak devletlerinin kurduğu cephenin yıkılabileceği ümidini uyandırdı⁴⁶.

Diğer taraftan Rusya Başvekili ve Hariciye Nazırı Stürmer (Ştiyurmer) Romanya'nın savaşa girişi ile ilgili Rus gazetelerinden birine yaptığı açıklamada; Romanya'nın Rusya tarafında savaşa katılmasının kesinlikle bu devlete olan muhabbetinden kaynaklanmadığını, Romanya'nın hiç bir zaman İtilaf devletlerine fazla istek göstermediğini, kendisi için savaştığını söylemekteydi. Devamla da Rusya'nın, Romanya'ya Besarabya'yı ve Bukovina'da imtiyazlar vermeyi vaat etmediğini, bu tür söylentilerin doğru olmadığını, Romanya'nın sadece Transilvanya ve Banat'ın bazı kısımlarını ele geçirmek için serbest bırakıldığını dile getirmekteydi⁴⁷.

Romanya'nın İtilaf devletleri safında savaşa girişinin ertesi gününde Almanya, Romanya ile siyasi ilişkilerini kesti. Almanya birkaç ay öncesinden müttefiki olan Avusturya'ya, Romanya'nın savaş açması durumunda kendisinin de Romanya'ya savaş açacağını ihtar etmişti. Bu ihtarını vakit kaybetmeksizin derhal uygulamaya koydu ve Romanya sınırına asker yığmaya başladı. Böylece Riga Körfezi'nden Tuna nehrine kadar 2.200 km uzunluğunda bir cephe meydana getirilmişti. Bulgaristan'ın da Romanya'ya savaş açması durumunda bu sınır 2.800 km lik bir uzunluğa sahip olacaktı⁴⁸. Almanya'nın amacı Selanik'e çıkarma yapmış olan İtilaf devletleriyle Romanya'nın ortak bir saldırısına fırsat vermemek, Romanya'nın petrol ve tahl ürünlerini ele geçirmektir. Ayrıca Romanya'nın savaş dışı bırakılmasıyla buradaki kuvvetler, Rus ve Fransız cephelerine kaydırılabilecekti⁴⁹. Çok geçmeden Almanya'nın müttefiki Bulgaristan da savaş ilan etmeksizin 31 Ağustos 1916'da Romanya'ya saldırdı⁵⁰.

⁴⁴ İkdâm, 4 Eylül 1916, nr. 7027, s. 2.

⁴⁵ Tercüman-ı Ahval, 31 Ağustos 1916, nr. 12707, s. 1.

⁴⁶Renouvin, a.g.e., s. 293.

⁴⁷ Tercüman-ı Hakikat, 6 Eylül 1916, nr. silik, s. 1.

⁴⁸ İkdâm, 30 Ağustos 1916, nr. 7022, s. 1.

⁴⁹ Karal, a.g.e., s. 498.

⁵⁰Beckett, a.g.e., s. 109. Bulgaristan Başbakanı ve Hariciye Nazırı Radoslavof tarafından Romanya'ya tebliğ edilen savaş notasında; Bulgar-Romen sınırında meydana gelen asayişsizliklere Romanya'nın neden olduğu, bu asayişsizliklerin gittikçe arttığı, Bulgaristan'ın dostane siyasetine maziden beri Romanya'nın karşılık vermediği ifade edilmekteydi. Devamla Romanya bu savaşta Bulgaristan'ın geçirdiği "*kanlı devre-i imtihandan*" istifade etmişti. Bulgaristan varlığı için mücadele ettiği sırada Romanya sebepsiz yere "*kin ve gayz*" ile Bulgar arazisinden bir parçasını ele geçirmişti. Bu olay sonrasında imzalanan Bükreş Antlaşması Bulgaristan'a oldukça ağır fedakârlıklar yüklemişti. Bulgaristan "*kadere tevekkül*" ile komşusuna dost elini uzatmak istemişti. Fakat bu defa da ümitlerinin boşa çıktığını gördü. Bundan sonra düşmanlıklar ortaya çıktı. Romanya basını Bulgaristan'a ve hükümdarına karşı tahrik edici tavrı aldı.

2. ROMANYA'NIN SAVAŞA GİRİŞİNİN OSMANLI DEVLETİ'NE ETKİLERİ

15. ve 16. asırlarda tamamıyla Osmanlı devleti yönetimine giren Eflak ve Boğdan beyliğinin devlete bağlılığı imparatorlukta diğer eyaletlerden farklılık gösteriyordu. Eflak ve Boğdan beyleri 18. asra kadar soylulardan atanırken, bu asırdan sonra fenerli Rumlar arasından atanmaya başlandı⁵¹. Balkanlardaki diğer milletler gibi Ruslar, 18. asırdan sonra eyaletlerdeki Gayr-ı Müslimler üzerinde nüfuz kurmaya başladı. 19. asırda bir çok defalar isyanların sahne olduğu Eflak ve Boğdan, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda imzalanan Berlin Antlaşması ile Romanya adı ile bağımsız bir devlet statüsü kazandı.

1914 Kasımı'nda I. Dünya Savaşı'na giren Osmanlı orduları 1915 yılına gelindiğinde Kafkas, Irak, Sina cepheleri ve Çanakkale Cephesi'nde savaşmaktaydı⁵². Osmanlı Devleti 1916 yılının Haziran ayında Avusturya-Macaristan'ın Ruslar karşısındaki ağır yenilgisi üzerine, Alman Genelkurmay Başkanlığı'nun talebiyle Galiçya'ya bir kolordu, Romanya'nın savaşa katılması ve Makedonya Cephesi'nin zor duruma düşmesi üzerine de Makedonya'ya 20. Kolordu'yu göndermişti⁵³. Almanya ile Osmanlı Devleti arasında 1914 Ekim ayında yapılan savaş planının maddeleri arasında "*Romanya'nın İttifak Bloku'nda savaşa katılması halinde Osmanlı'nın da Romanya kuvvetleriyle Rusya üzerine taarruza geçmesi*" hükmü yer alıyordu. Diğer bir madde ise Bulgaristan, Almanya yanında savaşa katılırsa Osmanlı Devleti'nin Bulgaristan'a destek vermek amacıyla Sırbistan ve Romanya aleyhinde harekete geçeceği şeklindeydi⁵⁴.

1916 yılına gelindiğinde savaşın seyrettiği durum neticesi Osmanlı Devleti 31 Ağustos 1916'da Romanya'ya savaş açtı ve Romanya Cephesi'ne 6. Kolordu sevk edildi⁵⁵. Hükümet, savaş gerekçesini şöyle açıklıyordu: "*Romanya devletinin dâhil bulunduğumuz heyet-i müttefika aleyhine harbe girmesi Rusya'dan alacağı kuva-yı imdadiye ile Dobruca'dan Bulgaristan üzerine tecavüze geçmesi melhuz bulunduğu hasebiyle müttefiklerimizin Bulgaristan ciheti nezdindeki kuva-yı harbiyesini takviye etmek üzere 6. Kolordunun mezkur harbe iğramı icabat-ı askeriyyeden bulunmuş olmağla mazbatasının tanzimi istizan...*"⁵⁶. Yani Osmanlı Devleti müttefik devletlerin Bulgaristan cephesindeki kuvvetlerini takviye etmek için 6. Kolordu'nun Romanya Cephesi'ne gönderilmesine karar vermişti.

Romanya, Osmanlı Devleti'nin müttefiki olan Avusturya-Macaristan'a savaş açmıştı. Almanya ve Bulgaristan'ın da Romanya'ya savaş açmasıyla Osmanlı'nın müştereken savaşa girmesi devletin çıkarları gereğindendi⁵⁷. Dobruca'da çok sayıda Müslüman nüfus yaşamaktaydı. Ayrıca savaş sonunda Romanya'dan kazanılacak Balkan topraklarının paylaşımında Osmanlı Devleti de Batı Trakya'da söz sahibi olabilirdi. Bu düşünceye sahip olan Enver Paşa, Romanya Cephesi'nin güney kanadında Von Mackensen komutasında bulunmak ve Bulgar ordusunu desteklemek amacıyla 6. Kolordu'nun görevlendirilmesini uygun görmüştü. Mustafa Hilmi Paşa'nın komutası altındaki 6. Kolordu 27 bin kişiden oluşmaktaydı ve 36 ateşli topa sahipti⁵⁸.

Balkan Savaşları sırasında Bulgar orduları Çatalca hattına dayandıkları zaman Romanya Hükümeti ve halkı, bir Salib-i Ahmer Heyeti oluşturmuş tamamı Makedonya Romenlerinden oluşan bu heyet İstanbul'da Beyazıt'ta açılan bir hastanede yaralıların tedavisine başlamıştı. Heyet, mütareke imzalanuncaya kadar var gücüyle çalışmıştı. Şimdi ise Osmanlı Devleti'nin Romanya'ya savaş ilanının nedenleri arasında Bulgaristan'a yardım etmek de vardı⁵⁹.

Eylül ayının ilk günlerinden itibaren Von Mackensen kuvvetleri Dobruca'yı işgale başladı. Dobruca taarruzu Almanya'ya hazırlanma olanağı sağlamıştı. Rus cephesinde savaşan Alman kuvvetlerinin bir kısmı ile İtalya cephesinde savaşan Avusturya kuvvetlerinin bir kısmı Alman Genelkurmayı Falkenhayn'ın komutasında Macaristan'da bir araya geldiler. 25 Eylül'de taarruza geçen Falkenhayn birlikleri on gün içerisinde Transilvanya'yı ele geçirdi⁶⁰. Eylül ayında Tutrakan'da Romen ordusu yenilgiye uğratıldı⁶¹. 12

İkinci olarak Bulgaristan'a ait eşyanın nakli konusunda zorluklar çıkardı. Daha sonra iki devlet arasında yapılan sözleşmelere rağmen tuz ve petrol gibi zorunlu ihtiyaç malzemelerini Bulgaristan'a teslim etmedi. Romanya'da ikamet eden ve buradan gelip geçen Bulgarlar birçok zorluklara maruz bırakıldı. Romanya, 3 Temmuzda ise gerek Bulgaristan'dan giden ve gerek Bulgaristan'a gelen eşya ve yolculara sınırı kapatmıştı. Romanya sınır muhafızları tarafından Bulgar sınır karakollarına taarruz ediliyordu. 26 Ağustos'ta ise Bulgaristan'ın Bükreş sefiri Mösyö Radof, hükümetiyle haberleşmeden men edilmişti. Bulgaristan Mösyö Radof'a Romanya ile siyasi münasebetleri kesmesi için herhangi bir talimat vermemişken Romanya, Bulgar sefirine pasaportlarını vermişti. 30-31 Ağustos gecesi iki ülke arasında savaş olmadığı halde, Romanya askeri birlikleri Tuna üzerinde köprü kurmaya ve nehri geçmeye teşebbüs etmişti. İkdam, 2 Eylül 1916, nr.7025, s. 2.

⁵¹ Osman Köse, *Küçük Kaynarca Antlaşması*, TTK Yayınları, Ankara 2006, s. 159-169.

⁵² *Birinci Dünya Harbi, Avrupa Cephesi, C. VII, 2. Kısım Romanya Cephesi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1967, s. 9.

⁵³ a.g.e., s. 14.

⁵⁴ Erdoğan Aydın, *Osmanlı'nın Son Savaşı, Turan Hayalinden Sev'r'e*, İstanbul, 2012, s. 539.

⁵⁵ BOA., BEO., 4428/332064.

⁵⁶ BOA., MV., 244/90.

⁵⁷ BOA., MV., 244/77.

⁵⁸ Karal, a.g.e., s. 499.

⁵⁹ İbrahim Temo, *İttihat ve Terakki Anılatım*, Alfa Yayınları, İstanbul 2013, s. 225.

⁶⁰ Esat Arslan, "Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya Askeri Valiliği", *Askeri Tarih Bülteni*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1998, s. 83.

Eylül'den itibaren Bükreş'te tahliyenin başladığı Kral ve ailesinin Bükreş'i terk ettiği hakkındaki haberler basına yansımaya başlamıştı⁶². Romanya'nın kaybı büyüktü. Romen gazetelerinde kadın erkek tüm yaşları dikkate alınmaksızın bütün doktor ve hasta bakıcıların askeri sıhhiye kumandanlıklarına müracaatı ilan edilmişti. Bir doktora 300-400 hasta düşmekteydi. Doktora duyulan ihtiyaç muazzam derecede büyüktü⁶³. Sofya'dan çekilen bir telgrafa göre savaşın ilk yirmi gününde Romanya'nın kaybı 17 bin ölü ve 30 bin esire ulaşmıştı⁶⁴. Rusya başlangıçta Romanya'ya 500 bin kişilik kuvvet göndereceğini vaat etmiş fakat bu sayı 180 bin askerden ibaret kalmıştı⁶⁵.

Ekim ayına gelindiğinde Bükreş tahliye ediliyordu. Kilise çanları bile nakledilmekteydi. İngiltere, Fransa ve İtalya, Rusya'nın Dobruca'ya yeni bir kuvvet göndermesi fikrindeydi. Rusya ise cevaben ancak Bukovina'ya yeni kuvvet gönderebileceğini bildirmişti. Dobruca'daki Rus askerleri arasında da Malarya hastalığı yayılmıştı ve doktor yetersizdi⁶⁶. 11 Kasım'da General Falkenhayn'ın Transilvanya'dan başlattığı bir saldırı ile Romen hatlarını Bükreş'in batısında Jiu vadisini yardı⁶⁷.

Alman-Türk-Bulgar kuvvetleri 3 Aralık 1916'da bir araya geldiler⁶⁸ ve Bükreş 6 Aralık 1916'da Almanların eline geçti⁶⁹. Romanya'nın askeri kaybı büyüktü. Üç ay önce seferberliğe çağırdığı askerlerin üçte biri olan 250 bin kişi ölmüştü⁷⁰.

4 Ocak 1917 günü Falkenhayn birlikleri Seret hattına ulaşarak buraya yerleşti. İki ay içinde Romanya topraklarının büyük bir bölümü İttifak devletlerinin eline geçmişti⁷¹. Böylelikle Romenlerin zengin buğday ve petrol kaynakları da Almanların kontrolüne girmiş oluyordu⁷². Feldmareşal Von Mackensen, Bükreş'e gelir gelmez, Romenlerin yiyecek stoklarının üçte ikisini askeri yetkililere teslim emrini verdi. Emre uymamanın cezası hapis veya ölümdü. Binlerce kişi Amerikan elçiliğine giderek pasaport talep ederken Romenlerin çoğu Yaş'a gitmişti. Nitekim geçici başkent olan Yaş'ın nüfusu 90 binden 400 bine yükseldi⁷³.

Bükreş'e giren İttifak devletleri yetkilileri tarafından Bükreş'teki tamamı yabancı sermayedarlar tarafından işletilen petrol kuyularının büyük ölçüde tahrip edildiği, kuyulara demir çubuklar, şimendifer rayları, çimento vesaire atıldığı görüldü. Bu tahribatta İngiliz mühendisler ve petrol ticareti ile ilgilenen tarafsız ülke mühendisleri rol oynamışlardı. Tahrip edilen kuyuların yerine yeni kuyular inşa etmek gerekiyordu; bu nedenle inşaat başlanmıştı⁷⁴.

9 Ocak 1917'de Bükreş'te, Romanya Osmanlı Askeri Valiliği kuruldu. Osmanlı Devleti'nin askeri valisi Osman Nizami (Doğancı) Paşa, Kurmay Başkanı ise Ahmet Tevfik Bey idi⁷⁵.

Romanya ile Osmanlı devletinin iki "*muhasım*" devlet haline gelmesi her iki ülkenin askeri, siyasi ve ekonomik münasebetlerini etkiledi. Romanya, seferberliğin ilanı ile Osmanlı tebaasına yönelik birtakım olumsuz karar ve uygulamalarda bulunuyordu. Romanya'da yaşayan Müslümanların haneleri tarla, bağ ve bahçeleri gasp edilmiş, burada yaşayan Müslümanlar esir kamplarına gönderilmişti⁷⁶. Osmanlı'nın savaş ilanı ile İstanbul'a dönen Romanya memur ve şehbenderlerinin verdiği bilgilere göre; kadınlar, çocuklar ve ihtiyarlar başta olmak üzere Osmanlı tebaasından Kalas ve civarında yaklaşık 320, Bükreş ve civarında 1.000, İbrail civarında 350, Balçık civarında 300 ve Sünne civarında 107 kişi kalmıştı. Bunların dışında 17 yaşından itibaren "*misak-ı seferiyeye*" muhtemel olabilen Osmanlı tebaası savaşın ilanı ile birlikte Romanya tarafından oluşturulan esir karargâhlarına sevk edilmişlerdi. Köstence Başşehbenderi'nin geri dönmesiyle birlikte orada kalan Müslümanların sayısı hakkında ayrıntılı bilgi alınabilecekti⁷⁷. Dobruca'da yaşayan Müslüman ailelerin çoğu da Romanya dâhiline sevk edilmişlerdi. Osmanlı Devleti, bu durumu bir nota ile protesto etti. Bu ailelerin evlerine dönmelerine izin verilmediği takdirde, Osmanlı'nın karşılık vereceği, İstanbul'daki yabancı devlet elçilerine bildirildi⁷⁸. Ayrıca çok sayıdaki Osmanlı tebaası da Moldovya'ya sevk edilmişlerdi⁷⁹.

⁶¹ Tercüman-ı Ahval, 10 Eylül 1916, nr. 12717, s. 1.

⁶² İkdâm, 14 Eylül 1916, nr. 7037, s. 1.

⁶³ Tercüman-ı Hakikat, 15 Eylül 1916, nr. 12772, s. 2.

⁶⁴ Tercüman-ı Hakikat, 24 Eylül 1916, nr. 12781, s. 1.

⁶⁵ Tercüman-ı Hakikat, 4 Ekim 1916, nr. 12791, s. 2.

⁶⁶ Tercüman-ı Hakikat, 13 Ekim 1916, nr. 12798, s. 2.

⁶⁷ Gelenny, a.g.e., s. 287-288.

⁶⁸ Arslan, a.g.m., s. 83.

⁶⁹ Beckett, a.g.e., s. 109.

⁷⁰ Gelenny, a.g.e., s. 288.

⁷¹ Renouvin, a.g.e., s. 295.

⁷² Jay Winter, Geoffrey Parker ve Mary R. Habeck, *I. Dünya Savaşı ve 20. Yüzyıl* (Çev. Tansel Demirel), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2012, s. 49.

⁷³ Gelenny, a.g.e., s. 288.

⁷⁴ Tercüman-ı Hakikat, 6 Şubat 1916, nr. 12915, s. 1.

⁷⁵ Arslan, a.g.m., s. 88.

⁷⁶ BOA., HR.HMŞ.İŞO., 113/14-12.

⁷⁷ BOA., DH. EUM., 5 ŞB., 33/8/10.

⁷⁸ BOA., HR.SYS., 2440/32-3.

⁷⁹ BOA., DH.EUM., 5 ŞB., 55/17.

Adakale Müslümanlarından 450 nüfus ise bombardımandan korunmak için yaşadıkları yerleri terk ederek Tuna sahilinde bir şehre nakledilmişlerdi. Bir kısım Müslüman ise hayvan ve mallarını bırakamayarak orada kalmıştı⁸⁰.

Romanya tarafından esir karargâhlarına sevk edilen Müslümanlar son derece elverişsiz şartlar altında tutulmaktaydı. Nitekim Müslümanların buralarda ekmek ve yemek sıkıntısı çektikleri haberleri alınmaktaydı. Ayrıca esirlerin haberleşmelerini Türkçe yapmaları yasaklanmıştı. Mektupların Fransızca, Almanca, Macarca, veya Romence yazılması şart koşulmuştu. Osmanlı esirlerinin Türkçe yazdıkları mektuplar Romen memurlar tarafından geri çevriliyordu⁸¹. Osmanlı hariciyesi bu konuda teşebbüse geçmiştir. Osmanlının isteği üzerine İsviçrelilerden oluşan bir heyet, esir karargâhlarını ziyaret etmiş ve bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda: "*Romanya Harbiye Nezareti'nin genel olarak esirlerimize iyi davrandıkları, Almanca, Fransızca ve Rumca haberleşmeye izin verildiği ve sadece sansürde Türkçeye vakıf memur bulunmadığı için Türkçe haberleşmenin yasaklandığı*" açıklanmıştır⁸².

Moldovya'daki Dinceni enterne merkezine sıhhiye müfettişi olarak gönderilen İbrahim Temo anularında; kampa adım attığı andan ayrıldığı ana kadar kampa toplananların durumlarının insanlık dışı olduğunu, Romanya'nın 30 bine yakın Türk, Bulgar, Macar, Arnavut ve kendi uyruğu olan Dobruca Türklerini köy izbelerine tıktıklarını, tifo, dizanteri gibi bulaşıcı hastalıklardan ve gıdanın kötülüğünden günde 30-40 kişinin vefat ettiğini, o kışın şiddetinden odun kesmek için ormana sevk edilenlerin çoğunun vücutlarının çıplaklığından veya dayanıksızlığından el ve ayaklarının donduğunu, soğuktan kangren olduklarını yazmaktadır⁸³.

Diğer taraftan genel olarak bir tarım ülkesi olan ve coğrafi konumu dolayısıyla ticaret açısından da geniş imkânlarla sahip bir ülke olan Romanya⁸⁴, Osmanlı Devleti'nin ihracat ve ithalatında önemli bir yere sahipti. Osmanlı, Romanya'ya buğday, arpa karşılığında zeytinyağı ihraç ediyordu⁸⁵. Temel gıda maddesi olan unun önemli bir kısmı Romanya'dan ithal edilmekteydi. Ayrıca benzin de Romanya'dan ithal edilen önemli maddeler arasındaydı⁸⁶.

I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Romanya'da un fiyatları yükseldi. Bu durum, başta İstanbul olmak üzere diğer şehirlerde un sıkıntısının ortaya çıkmasına neden oldu. Osmanlı'nın ithal ettiği un miktarlarında azalmalar başladı. Romanya'dan yüksek fiyatlarla alınan un, Osmanlı piyasalarında yüksek fiyatlarla satılmaya başlandı. Piyasadaki un sıkıntısı fırıncılarla değirmenciler arasında antlaşmazlıklara yol açtı. Ordunun ihtiyacını karşılamak amacıyla tüccarların elinde bulunan stokların bir kısmına el konulması, İstanbul'un un ihtiyacının karşılanabilmesini zora soktuğu gibi, Anadolu demiryollarıyla yapılan buğday nakliyatı da asker sevkiyatı nedeniyle bir aydan fazla bir zamandan beri yapılamamıştı⁸⁷.

Öte yandan Osmanlı Devleti'nin İttifak devletleri safında savaşa girmesiyle birlikte Romanya, Osmanlı'ya yönelik birtakım ticari kısıtlamalar yoluna gitti. Osmanlı Devleti'nin Romanya yoluyla Almanya ve Avusturya'dan getirdiği savaş malzemeleri ve ticari eşyaların ülkesinden sevk ve geçişi ile transit nakliyelerini engelledi⁸⁸. Bu gibi durumlarda Osmanlı hükümeti de kendi ülkesinden Romanya'ya ihraç edilecek ve transit yoluyla Romanya'ya geçecek eşyayı engelledi ve müteakabiliyet esasını uygulamaya koydu⁸⁹. Ticari işlemler yarıda kesildi ve Müslümanlar savaştan önce parasını ödedikleri halde istedikleri malları teslim alamıyorlardı⁹⁰.

Hükümetin 25 Mart 1915'de Aydın Vilayeti'ne çektiği telgrafta Romanya'nın Almanya ve Avusturya'ya transit eşya geçişine kesinlikle izin vermediği bildiriliyordu⁹¹. Osmanlı'nın Romanya'dan ihraç ettiği malzemeyi taşıyan vapurlardan bazıları tahrip edilmiş bazılarına da Romanya tarafından el konulmuştu. Bunlardan biri de 38 numaralı vapurdu⁹². Vapurun mürettebatı da esir edilmişti⁹³. Romanya, zaman zaman Osmanlı'nın Romanya'da kalan hükümete veya şahsa ait eşyaların geçişine de izin vermiyordu⁹⁴.

Bu kısıtlamalar sadece Romanya toprakları üzerinden malzeme nakliyatını içermiyordu. Romanya, Osmanlı'ya yapılan zahire ihracını da yasakladı. Yukarıda da belirttiğimiz gibi zaten I. Dünya Savaşı'nın

⁸⁰ BOA., HR.SFR., 284/70.

⁸¹ BOA., HR.SYS., 2205/16-3.

⁸² BOA., HR.SYS., 2205/55-3.

⁸³ Temo, a.g.e., s. 231-232.

⁸⁴ *Birinci Dünya Harbi, Avrupa Cepheleri...*, s. 23-24.

⁸⁵ BOA., MV., 197/40.

⁸⁶ BOA., MV., 201/20.

⁸⁷ Hasan Babacan, *Mehmed Talat Paşa 1874-1921*, TTK. Yayınları, Ankara 2005, s. 151-152.

⁸⁸ BOA., MV., 196/33.

⁸⁹ BOA., MV., 198/25.

⁹⁰ BOA., HR.SYS., 2351/2-30.

⁹¹ BOA., DH.ŞFR., 51-A/108.

⁹² BOA., MV., 25/100.

⁹³ BOA., DH.UM.EK., 29/71-4.

⁹⁴ BOA., MV., 198/25.

başlaması Osmanlı'nın Romanya'dan yaptığı hububat ithalini olumsuz etkilemişti. Romanya'nın Osmanlı'ya muhasım devlet konumuna geçerek birtakım kısıtlamalar yoluna gitmesi seferberlik halinde bulunan Osmanlı ekonomisini adeta alt üst etti. Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'nce Romanya'dan satın alınan tonlarca mısır tohumu ve fasulye'ye Romanya tarafından el konuldu. Bu durum özellikle İstanbul ve Edirne Vilayeti'nin hububat ihtiyacını karşılayacak birçok araziye ziraatten mahrum bıraktı⁹⁵. Osmanlı Devleti, askerinin ihtiyaçları ve halkın ihtiyaçlarının karşılanması noktasında zor duruma düştü. İstanbul'da bulunan un yüksek fiyatlarla satılıyordu⁹⁶.

30 Ağustos 1916'ya gelindiğinde Romanya'nın zahire ihracını yasaklaması nedeniyle ordunun iaşesini karşılamak artık endişe verici bir hal almıştı. Öyle ki, bazı mutasarrıflıklara önceki senenin aşarından kalan zahirenin toplanılması bildiriliyordu⁹⁷. Zahire ihtiyacı savaş ilerledikçe giderek arttı. Hükümet bu sıkıntının giderilmesi için Konya, Ankara vilayetleri ile Niğde ve Karahisar-ı Sahip, Eskişehir, Kütahya, Kırşehir mutasarrıflıklarına telgraflar çekti. Bu telgraflarda Romanya'nın zahire ihracını kestiği, hükümetin İstanbul'da ordu ve halkın iaşesini karşılamada büyük zorluk çektiği belirtilerek temin edilen zahirelerin ivedilikle İstanbul'a sevkleri istendi⁹⁸.

Romanya'nın Osmanlı Devleti'ne yönelik aldığı bu türlü olumsuz kararlar ve yaptığı uygulamalar karşısında Osmanlı hükümeti de birtakım kararlar aldı ve bunları uygulamaya geçirdi. 18 Eylül 1916 tarihli Meclis-i Vükela toplantısında diğer muhasım devletler tebaası için alınan ve uygulanan kararların Romanya tebaası içinde uygulanacağı kararını hükme bağladı⁹⁹. 21 Eylül'de ilgili makamlara Osmanlı limanlarında bulunan Romanya tabiiyetindeki gemilere 31 Ağustos 1332 (13 Eylül 1916)'dan beri diğer muhasım devletlere yapılan uygulamalardaki şekliyle muamele yapılacağı, Romanya tebaasına ait bankalardaki nakit para, kıymetli evraklar ve eşyalara haciz konulmasına ilişkin tebligat yapıldı¹⁰⁰. Edirne, Aydın, Hüdavendigâr, Kastamonu, Trabzon vilayetlerine, Bolu, Canik, Çatalca, Karesi, Kala-i Sultaniye mutasarrıflıklarına çekilen telgraflarda Romanya'nın Osmanlı'ya hiçbir şey ihracına izin vermediği, transit suretiyle gelenleri geçirmede için Osmanlı'dan da Romanya'ya gerek ihraç gerekse transit yoluyla herhangi bir şey gönderilmesine izin verilmemesi istendi. Ayrıca Dimetoka, Mustafapaşa yoluyla Romanya ve Rusya'ya çeşitli malların kaçırılmakta olduğu bunun da kesin şekilde engellenmesi emredildi¹⁰¹.

Osmanlı Devleti müteakabiliyet esasları çerçevesinde hareket ediyordu. Savaşa girilmesiyle vilayet ve mutasarrıflıklardan bölgelerindeki Romanya tebaasının kadın ve erkek ayrı ayrı sayılarının tespiti istendi. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nce Edirne, Adana, Hicaz ve Musul ve sair vilayetlerle Bolu, Canik, Teke, ve sair mutasarrıflıklara bir telgraf çekildi. Bu telgrafta; Romanya tebaasına "*düvel-i muhasama*" tebaasına uygulanan muamelenin yapılması, nezarete sorulmadan yer değiştirmelerine izin verilmemesi, şüpheli görülenlerin uygun bölgelere sevkleri ve reji ve fener idaresinde çalışıp memuriyetten çıkarılmayacak olanların da isimlerinin bildirilmesi talep edildi¹⁰². Hükümet demiryollarına yakın bölgelerde yaşayan Romen tebaasını Balıkesir (Bursa Vilayeti'ne hudud kazalara), Bursa (dâhil kazalara), Konya (şimendiferden uzak kazalara), Niğde (şoseden uzak kazalara), Ankara (Yozgat ve Kırşehir cihetlerine) sevk etmeye başladı. Kastamonu, Hüdavendigâr, Bolu, Kütahya, Balıkesir ve Niğde livaları Romanya tebaasının sevklerinin kararlaştırıldığı yerler arasındaydı¹⁰³.

Adana, Aydın, Hüdavendigâr vilayetleriyle Bolu ve Karesi mutasarrıflıklarından bu bölgelerde ikamet eden 17 ile 60 yaş arasında olup ikametleri uygun olmayan Romanya tebaasının miktarı ve isimlerini içeren listeler talep edildi¹⁰⁴. Bu şartları taşıyan kişilerin ikamet ettikleri yerlere göre miktarları şöyleydi: Adana: 48, Aydın: 91, Hüdavendigâr: 74, Bursa: 26 ve Karesi 40 kişi idi¹⁰⁵.

Halep Vilayeti'nde 18 erkek ve 16 kadın olmak üzere toplam 34 Romanya tebaası bulunuyordu¹⁰⁶. Anamur kazası dâhilinde 2 erkek ve 1 kadın Romanya tebaası vardı¹⁰⁷. Bandırma da 18 erkek, 15 kadın, Balya'da 1 erkek olmak üzere toplam 34 kişi, merkez ve merkeze bağlı yerlerde ise kimse yoktu¹⁰⁸. Beyrut'ta 74 erkek, 65 kadın olmak üzere 139 Romanya tebaası mevcuttu¹⁰⁹. 21 Kasım 1917 tarihli telgrafa göre

⁹⁵ BOA., DH.İ.U.M, 59-3/1-77.

⁹⁶ BOA., MV., 201/59.

⁹⁷ BOA., DH., ŞFR., 67/144.

⁹⁸ BOA., DH.ŞFR., 88/115; BOA., DH.ŞFR., 88/114; BOA., DH.ŞFR., 67/143.

⁹⁹ BOA., MV., 203/36, BOA., BEO., 4431/332271.

¹⁰⁰ BOA., MV., 203/45.

¹⁰¹ BOA., DH.ŞFR., 49/14.

¹⁰² BOA., DH.ŞFR., 68/93.

¹⁰³ BOA., DH.EUM., 5.Şb.33/8.

¹⁰⁴ BOA., DH.ŞFR., 81/223.

¹⁰⁵ BOA., DH.ŞFR., 81/23-2.

¹⁰⁶ BOA., DH.ŞFR., 539/19.

¹⁰⁷ BOA., DH.ŞFR., 539/83.

¹⁰⁸ BOA., DH.ŞFR., 539/87.

¹⁰⁹ BOA., DH.ŞFR., 540/79.

Halep'te 26 erkek, 29 kadın vardı¹¹⁰. Romanyalı esirlerden bazıları ziraatta insana duyulan ihtiyaçta oluşan boşluğu doldurmak üzere amele olarak çalıştırıldılar. İstanbul'a gelmekte olan ve Konya'ya gönderilen Romanyalı esirler bu kabil kişilerdendi¹¹¹.

İki devlet arasında savaşın başlangıcından mütarekenin imzalandığı tarihe kadar çok sayıda Osmanlı tebaası Romen, çeşitli vilayetlere sürgün edildiler¹¹².

Osmanlı kuvvetlerinin Bükreş'e girmesiyle birlikte gelişen sürece gelince; 9 Ocak 1917'de Osmanlı Romanya Askeri Valiliği kurulmuştu¹¹³.

Askeri Valilik; ekonomi, savaş ve malzemeleri, tarım işleri, ulaştırma ve gönderme ile askeri yönetim şubeleri olmak üzere beş şubeye ayrıldı. Göçmenler ve ailelerine aylık verilmesi ve yardım edilmesi konusu ilk sıradaydı. Muhacirin ve iskân ailelerine maaş olarak 217.841 frank dağıtıldı, 381 aile iâşe ve iskân edildi. Bundan başka Adakale halkının iâşesi sağlandı. Osmanlı askeri birlikleri Romanya'ya girdikten iki yıl kadar süreyle bir büyük ilçenin tüm halkının iâşesi sağlandı. Bükreş dışındaki yerlerde mevkiî komutanlıkları ve ayrıca menzil nokta komutanlıkları kuruldu. Bunlardan biri de 20 Mayıs 1917 tarihinde kurulan Tuna menzil komutanlığıydı. Bükreş'te kurulan mevkiî komutanlığı dışında, subaylar için zabitan yurdu, astsubay, erbaş ve erler için efrad yurdu, efrad için sinema, şehbenderhane, fakir aileler için aşevleri ve taşrada çeşitli menzil aşevleri oluşturuldu¹¹⁴.

Romanya ordusunun geri çekilmesiyle cephe geride bıraktıkları savaş malzemeleri diğer cephelere kaydırıldı. Askeri valilikçe 64 seri ateşli top, 800 cephane arabası, birkaç yüz top mermisi, 70 bin tüfek, 20 milyon fişenk ve diğer mühimmatlar ile 4 milyon frank değerinde 11 fabrika ve 5 frank değerinde demir, ham malzeme vesaire 62 bin frank kıymetinde 132 bin ton yiyecek, 2 milyon frank değerinde 5.500 baş at, öküz ve diğer hayvanlar anavatana gönderildi¹¹⁵.

1918'de I. Dünya Savaşı sona erdiğinde Romanya, savaşın yenilen devletlerinden biri olmasına rağmen, İttifak Bloku'nda bulunması nedeniyle savaşın galibi olan devletlerden sayıldı. Romanya Cephesi'nde önemli başarılar kazanan 6. Kolordu, 1918 yılında kademe kademe Romanya topraklarını boşaltmaya başladı¹¹⁶. 1918 yılı Temmuz ayında Bükreş'ten tamamen ayrıldılar. Türk askerinin kaybı, şehit ve yaralı olmak üzere 2 bin kişiydi¹¹⁷.

Savaş boyunca Osmanlı Devletinin İstanbul'a getirdiği malzemeler peyder pey iade edilmeye başlandı. Bükreş'te bulunan çorap, fanila, çivi, şayak fabrikası, gibi fabrikalardan İstanbul'daki fabrikalara getirilen malzemeler bazı şartlar dâhilinde geri verilecekti¹¹⁸. Malzemelerin cinsini tespit etme, hangi şartlarda iade edileceği gibi işlemleri yürütmek üzere bir komisyon kuruldu¹¹⁹.

SONUÇ

I. Dünya Savaşı'nda her iki blok için de gerek stratejik gerekse ekonomik açıdan ehemmiyet arz eden Romanya'nın hedefi "*Büyük Romanya*" idealini gerçekleştirmektir. Savaş başladıktan sonra her iki blok ile de uzun süre siyasi ve ticari ilişkilerini devam ettirdi. Fakat Romanya'nın bu hedefini gerçekleştirebilmesi İtilaf Bloku'nda savaşa katılması ile mümkündü. Dolayısıyla savaşa itilaf safında katılan Romanya, kısa sürede İttifak devletleri kuvvetleri karşısında yenildi.

İttifak devletlerinden olması hasebiyle Romanya Cephesine 6. Kolorduyu sevk eden Osmanlı askeri kuvvetleri için de Romanya'da, 1918 yılına kadar sürecek olacak iki senelik bir dönem başladı. İki devletin savaşan devlet haline gelmesi başta ticari olmak üzere karşılıklı olarak birtakım ambargoların konulması sonucunu beraberinde getirdi. Ayrıca her iki devlet, uyruğu olan diğer devletin vatandaşlarına yönelik bir takım olağanüstü kararlar aldı ve uygulamalarda bulundu. Türk ordusunun Bükreş'e girmesi ile her ne kadar Romanya'dan getirilen askeri ve diğer mühimmat ile malzemeler, Osmanlı kuvvetleri için faydalı olmuş ise de bu tarihe kadar geçen süre zarfında Osmanlı Devleti bu ülke ile yaptığı ithalat ve ihracatın sekteye uğramasından dolayı büyük zarar gördü. Osmanlı Devleti'nin bu cepheden bir kazancı olmadığı gibi, Türk askerinin bu cepheye sevki diğer cepheleri de olumsuz etkiledi.

Diğer taraftan Osmanlı askerleri bu cepheye bir zamanlar kendi tebaası olan bir milletin askerlerine karşı kahramanca savaşmışken, 1918 yılına gelindiğinde I. Dünya Savaşı'nın yenik devletlerinden biriydi. Romanya ile savaştan arta kalan sorunları çözmeye karşı karşıya kaldı.

¹¹⁰ BOA., DH.ŞFR., 572/83.

¹¹¹ BOA., DH.İUM., 23/67.

¹¹² BOA., DH.EUM., ECB., 26/39, İki devlet arasında savaşın başladığı tarihten mütarekenin imzalanmasına kadarki sürede dahile sürgün edilen Romanya tebaası hakkında ayrıntılı bilgiler için bkz. Ek. I.

¹¹³ BEO., 04455/334087/3, BOA., HR.SYS., 2351/2-61. Askeri Valilik kadrosu için bkz. Ek.2.

¹¹⁴ Arslan, a.g.m., s. 85-86.

¹¹⁵ Arslan, a.g.m., s. 94-95.

¹¹⁶ *Birinci Dünya Harbi, Avrupa Cepheleri...*, s. 161.

¹¹⁷ Ali Ulvi Özdemir, *Çöküşten Zafere, Birinci Dünya Savaşı'nda ve Kurtuluş Savaşı'nda Cephe*, Ankara 2009, s. 64-65.

¹¹⁸ BOA., MV., 221/25, 221/26, 221/180.

¹¹⁹ BOA., MV., 222/192.

KAYNAKÇA

1. ARŞİV KAYNAKLARI

1.1. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

BEO., 4455/334087/3, 4428/332064, 4431/332271.

DH.EUM., ECB, 26/39.

DH.EUM., 5 ŞB. 33/8, 55/17.

DH.İ.UM., 23/67.

DH.ŞFR., 49/14, 51-A/108, 539/19, 67/143, 67/144, 68/93, 81/223, 88/114, 88/115, 539/83, 539/87, 540/79, 572/83.

DH.UM.EK., 29/71-4.

HR.HMŞ.İŞO., 113/14-12.

HR.ŞFR., 284/70

HR.SYS., 2205/16-3, 2205/55-3, 2351/2, 2353/4, 2440/32-3.

MV., 196/33, 198/25, 198/25, 201/20, 203/36, 203/45, 244/77, 244/90, 197/40, 201/59, 25/100, 221/25, 221/26, 221/180, 222/192.

2. SÜRELİ YAYINLAR

İkdam

Tasvir- Efkâr

Tercüman-ı Ahvâl

Tercüman-ı Hakikat

KİTAPLAR VE MAKALELER

KİTAPLAR

Alman Orduları Erkân-ı Harbiye Reisi Feld Mareşal Fon Hindenburg'un Hatıratı, Hayatım, İstanbul 134

AYDIN, Erdoğan, *Osmanlı'nın Son Savaşı, Turan Hayalinden Sevri'e*, Kırmızı Yayınları, İstanbul 2012.

BABACAN, Hasan, *Mehmed Talat Paşa 1874-1921*, TTK Yayınları, Ankara 2005.

BARDAKÇI, Murat, *Hafız Hakkı Paşa'nın Sarıkamış Günlüğü*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014.

BAYUR, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılabı Tarihi, 1914-1918 Genel Savaşı*, C. III, TTK Basımevi, Ankara 1997.

BECKETT, Ian F. W., *The Great War, Second Edition, Great Britain in 2007*.

Birinci Dünya Harbi, Avrupa Cepheleri, c. VII, 2. kısım *Romanya Cephesi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1967.

GELENNY, Misha, *Balkanlar 1804-1999, Milliyetçilik, Savaş ve Büyük Güçler*, Çev. Mehmet Harmancı, Sabah Kitapları, İstanbul 2001.

Golç Paşa'nın Hatıratı, Çev. Salih Mayakuşu, Askeri Matbaa, İstanbul 1932.

İbrahim Temo, *İttihat ve Terakki Anıları*, Alfa Yayınları, İstanbul 2013.

İsmail Tevfik, *Romanya Matbuatı, Hariciye Vekaleti Matbaası*, 1932.

JELAVICH, Barbara, *Balkan Tarihi 20. Yüzyıl 2*, (Çev. Zehra Savan-Hatice Uğur), Küre Yayınları, İstanbul 2009.

KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi, Birinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı (1908-1918)*, IX. Cilt, TTK, Ankara 1996.

KÖSE, Osman, *Küçük Kaynarca Andlaşması*, TTK Yayınları, Ankara 2006.

ÖZDEMİR, Ali Ulvi, *Çöküşten Zafere, Birinci Dünya Savaşı'nda ve Kurtuluş Savaşı'nda Cepheler*, Ankara 2009.

RENOUVIN, Pierre, *Birinci Dünya Savaşı (1914-1918)*, (Türkçesi: Adnan Cemgil), ty.

UÇAROL, Rifat, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1994.

WINTER, Jay, PARKER, Geoffrey ve R. HABECK, Mary, *I. Dünya Savaşı ve 20. Yüzyıl*, (Çev. Tansel Demirel), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2012.

MAKALELER

ARSLAN, Esat, "Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya Askeri Valiliği", *Askeri Tarih Bülteni*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1998, ss. 81-121.

BOZBORA, Nuray, "Geçmişten Günümüze Romen-Macar İlişkileri ve Transilvanya'nın Otonomisi Meselesi" *Karadeniz Araştırmaları*, Sayı: 15, 2007, ss. 1-44.

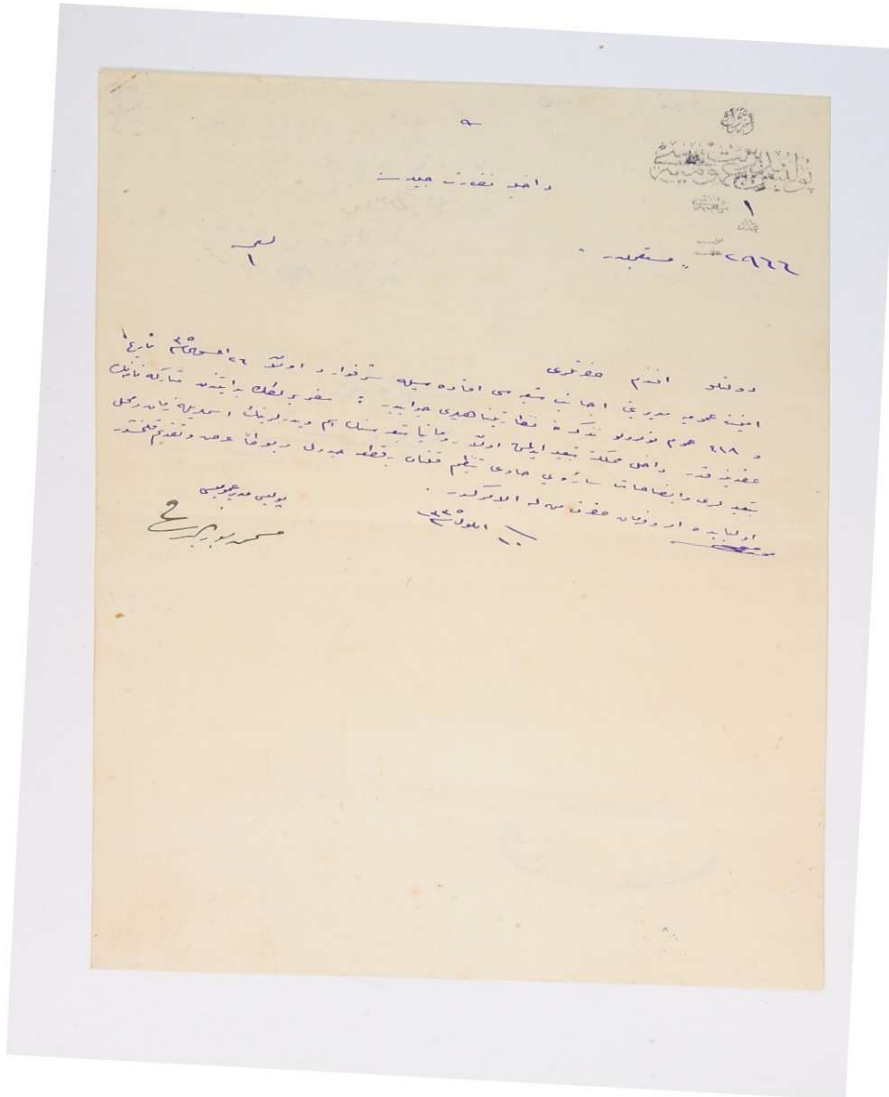
CEVİZLİLER, Erkan-ÖNCÜ, Ali Servet, "Romanya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndan Çekilişi ve Bükreş Barış Antlaşması", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Yıl:7, Sayı:14, Trabzon 2013, ss. 99-131.

CIORTEANU, Cezar, "Politico-Territorial Projects Concerning Bukovina And The Romanian-Polish Border In The Context Of Diplomatic Negotiations During And After World War I (1914-1918)", http://atlas.usv.ro/www/codru_net/CC20/1/border.pdf, pp.117-148.

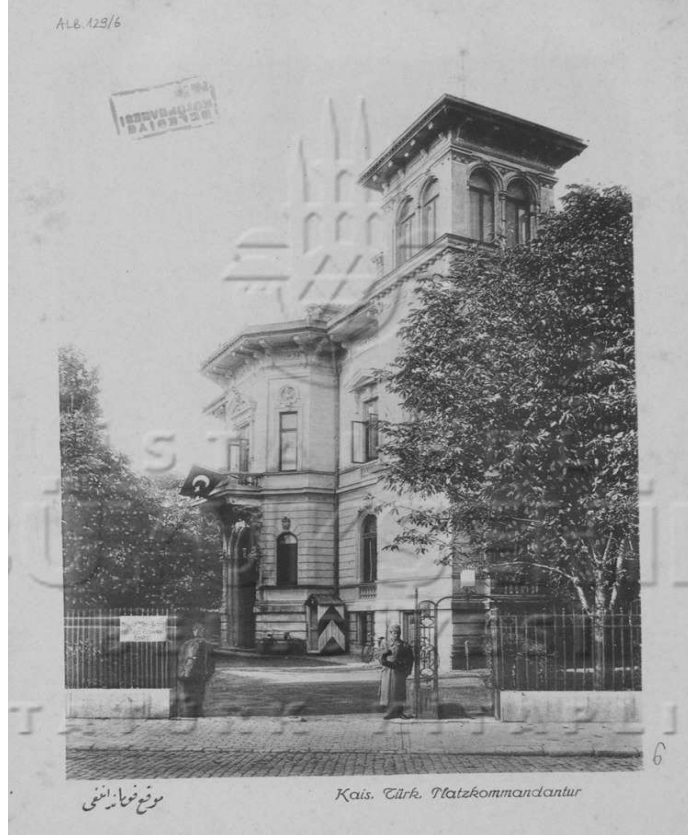
GELENN, E. Torrey, "Romania In The First World War: The Years of Engagement, 1916-1918", *The International History Review*, Vol. 14, Nu.3, 1992, pp. 462-479.

VINOGRADOV, V. N., "Romania In The First War: The Years Of Neutrality, 1914-1916", *The International History Review*, Vol. 14, No.3 (Aug., 1992), pp.452-461.

EKLER
1.BELGELER
EK 1.

2. FOTOĞRAFLAR¹²⁰

Bükreş'te Osmanlı Askeri Valiliği Mevki Kumandanlığı

Bükreş'te Türk Nöbet Kıtası

¹²⁰ Fotoğraflar Taksim Atatürk Kitaplığı Kütüphanesi'nden alınmıştır.

Enver Paşa'nın Romanya Cephesi'ndeki Türk birliklerini ziyareti

Enver Paşa'nın Romanya Cephesi'ndeki Türk Birliklerini Ziyareti